

lja, Borisa Pangerca o pokopališčih v občini Dolina pri Trstu ter nepodpisani članek o tržaškem občinskem pokopališču pri Sv. Ani.

Poleg omenjenih so predstavljena še pokopališča v Podlehniku, na Polze-li, v Žalcu, Vojniku, Novi Cerkvi, Frankolovem, Črešnjici, Bistrici ob Sotli, Radečah, v občini Zagorje, Sodražici, v občinah Črnomelj, Postojna in Pivka, v Idriji, Vrtovinu, Piranu, Izoli, Kranju, v občini Bohinj, v Žirovnici, Škofji Loki, pri Sv. Lenartu v Beneški Sloveniji in v občini Devin – Nabrežina.

Publikacijo zaključuje objava intervjuja z arhitektko Zdenko Goriup, dolgoletno sodelavko Ljubljanskega urbanističnega zavoda in Urbanističnega inštituta Slovenije, avtorico edine razstave o pokopališčih v Sloveniji. Iz pogovora razberemo nikakor ne ugodno sliko stanja okrog 1200 pokopališč v Sloveniji, ki imajo po njenih besedah pomembno kulturnozgodovinsko, kra-jinskooblikovano in arhitekturno razsežnost.

Zbornik prispevkov Tihi pomniki minljivega časa je nedvomno dragocen, koristen in zelo dobrodošel prikaz vprašanj, ki so bila v slovenskem prostoru doslej precej zanemarjena. Predvsem pokopališča, nagrobniki, nagrobni napi-si so zelo dragoceni viri za vrsto raziskav, tako etnoloških, umetnostnozgo-dovinskih, kulturnozgodovinskih, biografskih, narodnostno-etničnih (zamej-stvo, izseljenstvo) in še kakšnih. Kljub v celoti zelo ugodnemu vtisu pa velja opozoriti na določeno oblikovno in kvalitetno neuravnovešenost prispevkov o posameznih pokopališčih kot tudi na včasih precej neroden geografski vrstni red njihovega podajanja. Pri precejšnjem številu sicer zelo kvalitetnih prispev-kov žal pogrešamo tudi opombe in navedbo literature. Upajmo, da bodo napake in nelogičnosti odpravljene v napovedanem drugem delu publikacije.

Andrej Vovko

MARIJA STANONIK, Slovenijo je Bog nazadnje ustvaril, Vilenica slovenica 99, Ljubljana, Društvo slovenskih pisateljev, 1999, 223 strani

Knjiga z izborom štiriindvajsetih povedk in tridesetih pravljic ni obsežna, vendar ji uspe na zgoščen način predstaviti motivno pestrost posameznih pripovednih žanrov slovenske slovstvene folklorne. Besedila zastopajo vse pomembnejše zbiralce tovrstnega gradiva in pokrivajo večino slovenskega ozemlja.

V uvodnem eseju avtorica predstavi nekatera dejstva, ki se nanašajo na problem slovstvene folklorne. Med drugim prepričljivo zavrne negativne stereotipne predsodke, ki se nanašajo na slovstveno folkloro (češ, da je to nekaj zastarelega in preživelega v razmerju do znanosti in umetnosti, negativno pojmovanje tradicije ...) in dokaže paradoksalnost le-teh; predstavi slovensko

slovstveno folkloro skozi čas in prostor v stiku s sosednjimi narodi in kulturami ter vzpostavi razmerje med snovno mednarodnostjo in tistimi prvinami, ki so domače / narodne; opiše nekatere značilnosti povedke in pravljice, ki sta poglavitna pripovedna žanra; ter se ustavi pri najznamenitejših zbiralcih tovrstnega gradiva pri nas.

Tako kot se je literatura rodila iz knjižnega jezika, sodi slovstvena folklor v čas nastajanja človeške besede. Zaradi svoje posebne artistske oblike, ki se kaže v težnji po oblikovanju in se zato razlikuje od običajnega jezikovnega posredovanja, jo zavestno imenujemo umetnost narečja oz. govornega jezika. V preteklosti se je slovenska slovstvena folkloristika posvečala predvsem folklorni pesmi, šele v zadnjih desetletjih pa se je povečalo zanimanje tudi za pripovedne žanre. To med drugim potrjuje knjižna zbirka *Glasovi*, ki že od leta 1988 na avtoričino pobudo izhaja pri založbi Kmečki glas in izdaja slovenske folklorne pripovedi ter s tem nekako dohiteva folklorno pesem. V 12 letih je v omenjeni zbirki izšlo že 21 knjig tovrstnega gradiva, ki pokrivajo že lep del slovenskega etničnega prostora. Na podlagi te obsežne zbirke avtorica predstavi nekaj ugotovitev, ki se nanašajo na slovenske folklorne pripovedi, hkrati pa nam predoči še nerazčiščena vprašanja, na katera bi bilo mogoče odgovoriti s temeljitimi specifičnimi raziskavami gradiva.

Konkretni primeri besedil so skrbno izbrani iz različnih publikacij tako, da je zaobjet čim širši slovenski prostor, upošteva se časovni razmah od začetkov zavestnega zapisovanja v 19. stoletju do sodobnosti in so zastopani vsi pomembnejši zbiralci. Sistematično so predstavljeni vsi pripovedni žanri: razlagalne, bajčne, legendne in anekdotične povedke ter čudežne, realistične, živalske in šaljive pravljice. Pri tem se vsaka zgodba motivno navezuje na prejšnjo, tako da lahko spremljamo rdečo nit čez celoten izbor besedil. Motivna pestrost gradiva je predstavljena s poudarkom na topografski mednarodnosti. Zbirka besedil predstavi vse plasti v naši duhovni kulturi v preteklosti in danes. Zaobseči želi čim širši spekter snovi, pri tem ničesar ne olepšuje, saj zna biti folklorna pripoved v svojem jeziku tudi robata, ko gre za upovedovanje obscene tematike, ki si jo med seboj, kadar otrok ni zraven, pripovedujejo odrasli. To pomeni, da slovstvena folklor ni le nekaj otroškega in za otroke.

Zaobjeta so tudi temeljna sporočila pri posameznih žanrih. Iz zgodb je razvidna prostorska umeščenost v razgibano slovensko pokrajino in sožitje ljudi z živalmi. Z vsem tem utegnejo pripovedi krepiti spoštovanje do soljudi in ekološko zavest. Estetska funkcija je sicer le ena izmed številnih v slovstveni folklori, pa vendar lahko zaradi načina jezikovnega in nejezikovnega podajanja govorimo o poetiki govornega jezika.

Iz zapisov zgodb lahko razberemo tudi način redakcije, ki se kaže v precejšnji stopnji poenotenja na glasovni ravni, pri čemer pa so v veliki meri (ne pa tudi povsod) ohranjene posebnosti narečne leksike in skladnje. Prav to

je čar, ki ga je še posebej mogoče zaznati v besedilih, ki izhajajo s Primorske. Bralec je sicer prikrajšan za dve bistveni razsežnosti živega folklornega dogodka: za teksturo (dramsko razsežnost pripovedovanja) in kontekst (s tem, ko je pripoved iztrgana iz avtentničnega kraja, časa, prostora ter drugih okoliščin pripovedovanja), kljub temu pa bo ob branju povedk in pravljič vsakdo užival, marsikdo pa se bo ob tem spomnil, da je podobno zgodbo tudi že slišal. Skratka, namen te zbirke je dokazati, da se je pradačna umetnost govornega jezika na slovenskih tleh ohranila vse do danes.

Posebno težo daje knjigi prevod v angleški jezik (spremni esej je prevedla Mia Dintinjana, zgodbe pa Sonja Kravanja), s čemer bo delo dostopno tudi mednarodni strokovni javnosti.

Barbara Ivančič Kutin

ZMAGA KUMER, Zlati očenaš, slovenski ljudski pasijon,
Ljubljana, Družina, 1999, 290 str.

Avtorica v knjigi prvič predstavi celotno bogastvo molitev v obliki pripovedi o Jezusovem trpljenju, splošno razširjenih po slovenskem etničnem ozemlju in navadno imenovanih *zlati očenaš*.

Knjiga je sestavljena iz predgovora, nato iz uvoda, v katerem avtorica predstavi izročilo zlatega očenaša, zlati očenaš na Slovenskem, motiviko in slogovno oblikovanje slovenskih primerov, na koncu še povzetke izsledkov. Dodan je še povzetek v nemškem jeziku. V drugem delu knjige pa je izbor besedil s celotnega slovenskega etničnega prostora, ki pa je razdeljen na štiri razdelke: v razdelku A so predstavljeni primeri Jezusovega trpljenja kot pripovedne molitve in sicer primeri zlatega očenaša, ki ga je molil Jezus naš; V četrtek zvečer; Jezus na vrtu kleči; Petkov žegen; Jezus se je k martri bližal; Jezus krvavi pot poti; Judje Jezusa popadejo. V razdelku B so primeri Pogovora Jezusa in Marije o njegovem trpljenju, pod C so Marijine sanje o Jezusovem trpljenju, v razdelku Č pa je predstavljena »Šentjanževa maša«. Na koncu so različna kazala in pojasnila.

Ta »pomembni izraz duhovnosti slovenskega človeka« je v poglavju o izročilu zlatega očenaša predstavljen skozi preteklost in v evropskem okviru. Avtorica opiše, kam segajo korenine te apokrifne molitve in katera besedila naj bi bila predloga ali zgled za nastanek treh oblik zlatega očenaša. Primerja značilnosti ustvarjanja le-tega z ustvarjanjem ljudske pesmi. Ugotavlja, da šele s širitvijo molitve med ljudmi začne zlati očenaš svojo pot od naroda do naroda. Trdi, da so se posamezni motivi zlatega očenaša pojavili na jezikovno različnih območjih, hkrati pa so pri istem narodu mogoče variante z večjimi ali manjšimi razlikami v besedilu.